

Specificering av målen i Miljö Steg 5

Innehåll

Inledning	3
Syftet med specifikationsdokumentet	3
Redovisning enligt specifikationsdokumentet	3
Specificering av målen i Miljö Steg 5	4
Transporter	4
Energi	7
Läkemedel	11
Kemikalier och kemiska produkter	14
Produkter	16
Miljöledning	20
Upphandling	22
Kommunikation	24
Miljömedicinsk forskning och utveckling	26
Regional utvecklingsplanering	26

1 Inledning

Stockholms läns landstings miljöprogram – Miljö Steg 5 – är beslutat av landstingsfullmäktige och gäller åren 2007-2011. Huvudprincipen är att miljöprogrammet gäller all landstingsfinansierad verksamhet.

1.1 Syftet med specifikationsdokumentet

Syftet med detta dokument är att fastställa mätmetoder för uppföljningen av Miljö Steg 5, att tydliggöra vilka uppgifter som förvaltningar och bolag ska redovisa, samt beskriva hur dessa uppgifter ska vägas samman för att avgöra huruvida Stockholms läns landsting (SLL) har nått målen eller ej.

Syftet är inte att beskriva hur SLL:s förvaltningar och bolag samt privata entreprenörer berörs av Miljö Steg 5. Miljö Steg 5 gäller och alla mål gäller alla landstingsfinansierade verksamheter, dock kommer inte alla verksamheter att omfattas av all uppföljning. Anledningen till det är dels praktiska och dels att det är viktigt att prioritera och inte lägga ner ett omfattande arbete på uppföljning av något som är en mycket liten del av en helhet.

1.2 Redovisning enligt specifikationsdokumentet

Specifikationsdokumentet är främst avsett för slutredovisning av Miljö Steg 5. Utgångspunkten är dock att en liknande redovisning ska ske årligen vid årsbokslut och miljöredovisning. Även andra uppgifter än de som direkt avgör måluppfyllelse bör redovisas för att ge bakgrund och förklara. Sådana uppgifter framgår också av detta dokument.

Landstingsstyrelsens förvaltning (LSF) bör, utöver vad som anges här, redovisa vad som har gjorts för att målen i Miljö Steg 5 ska nås, inom ramen för den roll att leda, styra och samordna som förvaltningen har.

Specifikationsdokumentet ger inte svar på i detalj hur uppgifter ska tas fram eller vilka avgränsningar som gäller. Detta måste förvaltningar och bolag själva bestämma, som vid behov kan samråda med till exempel granskande revisorer och SLL Miljö.

Förvaltningar och bolag bör under programperioden arbeta för att öka redovisningens transparens, reviderbarhet och tillförlitlighet, samt att uppgifter som eventuellt saknas blir möjliga att redovisa senare under programperioden. Dock bör avgränsningar och mätmetoder vara desamma

från och med 2009. Dessa ska finnas dokumenterade så att de kan presenteras vid eventuell revision.

Beslut, om till exempel dispenser, kan förändra de avgränsningar, definitioner med mera som framgår av detta dokument. Sådana beslut ska vara accepterade av SLL Miljö och kommunicerade till dem som berörs. Generellt gäller att sådant som omfattats av dispenser ska redovisas, men ej inräknas i bedömningen av måluppfyllelsen.

Organisationsförändringar kan komma att ske och förändra förutsättningarna för redovisning. I möjligaste mån ska ändå all verksamhet som beskrivs i dokumentet omfattas av redovisning, oavsett vem som är huvudman och vem som lämnar uppgifter.

Om tidigare redovisade värden korrigeras i efterhand ska det nya värdet redovisas i nästa årsbokslut.

Mål som definieras som att "all", "alla" (och så vidare) ska uppfylla vissa kriterier anses vara uppnådda om villkoren i huvudsak och i allt väsentligt uppfylls.

2 Specifiering av målen i Miljö Steg 5

Nedan anges först, för varje mål, vilka förvaltningar och bolag som ska redovisa och vad redovisningen omfattar (vilka transporter, vilken energianvändning o s v). Sedan anges hur måluppfyllelse beräknas och vilka uppgifter som ska redovisas.

2.1 Transporter

2.1.1 År 2011 utförs minst hälften av landstingets person- och varutransporter med förnybara drivmedel

Målet handlar om att minska användningen av fossila bränslen och därför ska det vara möjligt för förvaltningar och bolag att tillgodoräkna sig effektivisering av transporterna.

Målet definieras i likhet med redovisningen av föregående miljöprogram som volymprocent förnybara drivmedel. SLL:s miljöredovisning bör dock kompletteras med andra nyckeltal (t ex andel förnybar energi för transporter eller andel koldioxid från förnybara drivmedel) för att bättre belysa miljöpåverkan av SLL:s transporter.

Förvaltningar och bolag ska redovisa de transporter som de själva utför eller upphandlar och som framgår av Tabell 1.

Tabell 1 Förvaltningar och bolag som ska redovisa drivmedelsförbrukning

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande transporter
AB Storstockholms lokaltrafik (SL)	Bussar (exklusive ersättningstrafik)
Waxholms Ångfartyg AB (WÅAB)	Egna och upphandlade entreprenörers fartyg
Färdtjänsten	Taxi, specialfordon, närtrafik
HSN-förvaltningen	Ambulans, liggande transport av patient, akutbilar samt transport av avlidna
MediCarrier AB, inklusive SLL Transport	Transporter av förrådsartiklar, lab-prover, internpost, apoteksvaror, hjälpmedel m m
Locum AB	Transporter av konventionellt avfall, förutom hushållsavfall, från verksamheter i Locums lokaler
LSF	Transporter inom ramen för centrala avtal avseende omhändertagande av specialavfall samt textilservice (distribution av textilier och omhändertagande av tvättgods)
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Fordon som förvaltningar och bolag äger eller leasar och som används i verksamheten, exkl. förmånsbilar och exkl. transporter enl. ovan

2.1.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om 50 procent av använd volym bränsle för SLL:s transporter är förnybara drivmedel.

När SLL Miljö beräknar SLL:s resultat särskiljs ingående komponenter i drivmedlet, så att exempelvis E85 betraktas som 85 procent förnybart och 15 procent fossilt

Underlag för att beräkna om målet är uppnått är egen och/eller entreprenörers inköpsstatistik för drivmedel, avseende december 2011. Förvaltningar och bolag kan också välja att endast redovisa årsförbrukning, vilken sedan – när SLL Miljö beräknar SLL:s resultat – omräknas till månadsförbrukning.

De verksamheter som ej har tillgång till en samlad statistik över inköp av drivmedel kan beräkna förbrukningen genom att utgå från till exempel antal körda kilometer.

För de verksamheter som arbetar aktivt för att effektivisera transporterna finns möjlighet att tillgodoräkna sig detta enligt särskild modell, som förvaltningen/bolaget i så fall tar fram i samråd med SLL Miljö och redovisar vid årsbokslut.

2.1.1.2 Vad ska redovisas?

Under programperioden redovisas förbrukning per år, men 2011 redovisar de som har sådan statistik även förbrukning för december månad. Drivmedelsförbrukning ska redovisas i de sortenheter och uppdelat på de drivmedel som anges i detta dokumentⁱ (SLL Miljö särskiljer ingående komponenter i drivmedlet).

Förutom uppgifter enligt Tabell 2 ska SL och Färdtjänsten redogöra för entreprenörernas fordonspark; antal fordon och hur många som kan drivas med alternativt bränsle. Även övriga förvaltningar och bolag kan med fördel specificera hur många av miljöfordonen som är utrustade med teknik för drift helt eller delvis med alternativt bränsle.

Tabell 2 Uppgifter som ska redovisas som rör målet om andel förnybara drivmedel

Uppgift	Kommentar
Bränsleförbrukning	Redovisning av förbrukad volym, uppdelat per bränsle
Fordon totalt	Fordon som förvaltningen/bolaget äger/leasar och som används i verksamheten, exklusive förmånsbilar
Miljöfordon	Miljöfordon enligt statlig definition ⁱⁱ , som förvaltningen/bolaget äger/leasar och som används i verksamheten, exklusive förmånsbilar

2.1.2 År 2011 är kollektivtrafikens utsläpp av partiklar och kväveoxider kraftigt reducerade och det bedrivs ett systematiskt bullerreduktionsarbete

Målet om partiklar och kväveoxider avser emissioner i avgaser från kollektivtrafikens transporter enligt Tabell 3. Endast SL omfattas av delmålet om bullerreduktion.

Tabell 3 Förvaltningar och bolag som ska redovisa utsläpp av partiklar och kväveoxider samt buller

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande transporter
SL	Bussar, exklusive ersättningstrafik (buller avser hela verksamheten)
WÅAB	Egna och upphandlade entreprenörers fartyg
Färdtjänsten	Taxi, specialfordon, närtrafik

2.1.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

För att avgöra om målet om partiklar/kväveoxider är uppnått beräknas utsläppen av partiklar respektive kväveoxider per personkilometer. Dessa kvoter ska minska kraftigt jämfört med 2006. Med en kraftig reduktion avses en minskning av utsläpp per personkilometer med minst 15 procent.

Uppgifter om emissioner av partiklar och kväveoxider är beräknade, och metoder beskrivs i not ⁱⁱⁱ. SL:s arbete med bullerreduktion ska bedrivas systematiskt, enligt i not ^{iv}.

2.1.2.2 Vad ska redovisas?

Förvaltningar och bolag ska redovisa uppgifter enligt Tabell 4. Uppgifterna kan därutöver kompletteras med en beskrivning av åtgärder som har genomförts.

Tabell 4 Uppgifter som ska redovisas beträffande målet om partiklar och kväveoxider

Uppgift	Kommentar
Utsläpp av partiklar	Anges i ton
Utsläpp av kväveoxider	Anges i ton
Personkilometer	Personkilometer med buss
Utsläpp av partiklar 2006	
Utsläpp av kväveoxider 2006	
Personkilometer 2006	
Bullerreduktionsarbete	Endast SL redovisar om buller (ja/nej)

2.2 Energi

Endast energi för SLL:s egna lokaler enligt Tabell 5 redovisas, beroende på att uppgifter om övrig energianvändning saknas idag och det bedöms ej möjligt att få fram uppgifterna till 2011. Dock bör nämnas att den inhyrda lokalytan utgör en betydande del av den totala verksamhetsytan. Därför bör alla förvaltningar och bolag inom programperioden följa upp och

åtminstone uppskatta sin energianvändning, till exempel baserat på uppgifter från fastighetsägaren om energianvändning per kvadratmeter samt uppgift om förhyrd yta. Detta bör även inkludera även den landstingsfinansierade vård som bedrivs i privat regi.

2.2.1 År 2011 har den totala energianvändningen inte ökat jämfört med år 2000

Målet avser energianvändning för lokaler. Eftersom Locums energianvändning i detta mål mäts per kvadratmeter bör det påpekas att ett mer effektivt nyttjande av lokalytan höjer energianvändningen per ytenhet och därmed gör det svårare att nå målet.

Tabell 5 Förvaltningar och bolag som ska redovisa energianvändning för lokaler

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande energianvändning
Locum	Energianvändning för samtliga så kallade strategiska fastigheter ^v som förvaltas av Locum
SL	Energianvändning för samtliga fastigheter som ägs av SL

2.2.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om Locums energianvändning per kvadratmeter inte ökat jämfört med år 2000 samt att SL:s energianvändning per personkilometer inte ökat jämfört med 2006.

Mer specifikt om vilken energianvändning som ingår beskrivs i not^{vi}.

2.2.1.2 Vad ska redovisas?

Locum och SL ska redovisa enligt Tabell 6, men även ett urval av åtgärder som har vidtagits för minskad energianvändning bör redovisas.

Tabell 6 Uppgifter som Locum och SL redovisar beträffande målet om energianvändning för lokaler

Uppgift	Kommentar
Yta	Locum redovisar uppvärmd bruttoarea (BTA A_{temp}), anges i kvadratmeter
Personkilometer	SL redovisar personkilometer totalt
Användning av el	Exklusive el för värmeproduktion och kylproduktion över 20 kW installerad kyleffekt, anges i megawattimmar (MWh)
Användning av värme	Normalårskorrigerad, anges i MWh

Uppgift	Kommentar
Användning av kyla	Fjärrkyla och lokala anläggningar större än 20 kilowatt (kW) kyleffekt, anges i MWh
Yta år 2000	Endast Locum redovisar
Användning av el år 2000	Exklusive el för värmeproduktion och kylproduktion över 20 kW installerad kyleffekt, anges i MWh. SL anger årsvärde för 2006
Användning av värme år 2000	Normalårskorrigerad, anges i MWh. SL anger årsvärde för 2006
Användning av kyla år 2000	Fjärrkyla och lokala anläggningar större än 20 kW kyleffekt, anges i MWh. Locum anger ett uppskattat värde, SL anger årsvärde för 2006

2.2.2 År 2011 kommer all el och kyla från miljöanpassade källor

Med miljöanpassade källor avses förnybara källor, så som vatten-, vind-, väg-, och tidvattenenergi. Biomassa räknas också som en miljöanpassad energikälla, liksom solenergi samt geotermiska energikällor.

Tabell 7 Förvaltningar och bolag som ska redovisa användning av el och kyla

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande energianvändning
Locum	Elektricitet och kyla för samtliga så kallade strategiska fastigheter som förvaltas av Locum
SL	Elektricitet och kyla för samtliga fastigheter som ägs av SL samt elektricitet för spårtrafik

2.2.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om all energi för el och kyla kommer från miljöanpassade källor. Beräkningarna bygger på uppgifter om energi för SLL:s lokaler samt elektricitet för spårtrafik.

2.2.2.2 Vad ska redovisas?

Locum och SL ska redovisa användning av energi enligt Tabell 8.

Tabell 8 Uppgifter som Locum och SL redovisar beträffande el och kyla

Uppgift	Kommentar
Användning av el totalt	Anges i MWh
Användning av kyla totalt	Anges i MWh
Användning av förnybar el	Anges i MWh
Användning förnybar kyla	Anges i MWh

Uppgift	Kommentar
Användning av el för spårtrafik, förnybar och total	SL redovisar elektricitet för drift, växlar, signalsystem med mera, anges i MWh

2.2.3 År 2011 kommer minst 75 % av värmen från förnybara källor som ger låga utsläpp

Med förnybar värme avser SLL värme som produceras av returbränsle¹ (räknas som 100 procent förnybart), avfall (78 procent) och el för fjärrvärmeproduktion (40 procent). Torv betraktas som icke förnybart. Övriga bränslen som används vid värmeframställning klassas enligt gällande praxis i energisektorn.

Tabell 9 Förvaltningar och bolag som ska redovisa användning av värme

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande energianvändning
Locum	Värme för samtliga så kallade strategiska fastigheter som förvaltas av Locum
SL	Värme för samtliga fastigheter som ägs av SL

2.2.3.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om minst 75 procent av energin för värme till SL:s och Locums lokaler kommer från förnybara källor.

2.2.3.2 Vad ska redovisas?

Locum och SL ska redovisa uppgifter enligt Tabell 10.

Tabell 10 Uppgifter som Locum och SL redovisar beträffande målet om förnybar värme

Uppgift	Kommentar
Användning av värme totalt	Anges i MWh
Användning av förnybar värme	Anges i MWh

¹ Returbränslet består till största delen av källsorterat brännbart, torrt och fast avfall vars egenskaper är kända. Vid framställning särskiljs användbart råmaterial och problemavfall. Returbränsle består av avfall som inte kan användas för materialåtervinning, främst träbaserade material, men även plast.

2.3 Läkemedel

2.3.1 År 2011 är nivåerna av de mest miljöstörande läkemedlen i utsläppen från reningsverken eller i ytvatten lägre än 2005

Ett trettiotal läkemedel har bedömts vara särskilt miljöstörande och följs därför årligen upp av LSF^{vii}. Endast läkemedel i utsläppsvatten från reningsverk redovisas, då halterna i ytvatten är så låga att analysresultaten inte alltid är möjliga att bearbeta statistiskt.

Tabell 11 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om miljöstörande läkemedel

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
LSF	Massflöden av ett trettiotal särskilt miljöstörande läkemedel samt åtgärder för minskad miljöpåverkan av läkemedel
Vårdverksamheter inom SLL ^{viii}	Åtgärder för minskad miljöpåverkan av läkemedel, inklusive utbildning

Målet är nått om genomförda analyser visar att det är fler ämnen som har minskat än ökat.

Massflöden av varje läkemedel mäts och redovisas årligen, varvid en regressionslinje med positivt eller negativt k-värde erhålls för varje ämne för perioden 2005-2011. För varje läkemedel redovisas årsvärdet som ett medelvärde av de tre provtagningsplatserna. År 2011 jämförs massflödena med värden för 2005 och för varje läkemedel konstateras om k-värdet är positivt eller negativt. Antalet läkemedel med negativt k-värde ska då vara fler än antalet läkemedel med positivt k-värde.

2.3.1.1 Vad ska redovisas?

Förutom uppgifter enligt Tabell 12 bör LSF även redogöra för slutsatser av mätresultaten. Vad gäller LSF:s redovisning av åtgärder för minskad miljöpåverkan ska särskilt nämnas det arbete som sker för att påverka andra aktörer så att läkemedelsutsläppen minskar.

Tabell 12 Uppgifter som ska redovisas av LSF respektive vårdverksamheterna beträffande läkemedel

Uppgift	Kommentar
Massflöden av läkemedel i utsläppsvatten från reningsverk	LSF redovisar resultat från mätningar vid tre angivna mätplatser samt åtgärder för minskad miljöpåverkan av läkemedel

Uppgift	Kommentar
Miljöutbildade förskrivare	Vårdverksamheter inom SLL redovisar totalt antal förskrivare som under året gått utbildning om läkemedel och miljö
Åtgärder för minskad miljöpåverkan av läkemedel	Vårdverksamheter inom SLL redovisar om t ex kommunikation, följsamhet Kloka Listan, minskad kassation, förskrivning av startförpackningar

2.3.2 År 2011 är utsläppen av lustgas minskade med 75 % jämfört med år 2002

Lustgas används som smärtlindring och bedöms att under överskådlig tid vara den främsta smärtlindringsmetoden vid förlossningar. Lustgas har dock omkring 300 gånger högre klimatpåverkan än koldioxid, och SLL arbetar därför aktivt med att minska utsläppen. Då användningen av lustgas i hög grad beror på antal förlossningar mäts målet som ett nyckeltal.

Tabell 13 Förvaltningar och bolag som ska redovisa utsläpp av lustgas

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
Danderyds sjukhus AB	All lustgas som beställs till platsen
Folktandvården Stockholms län AB	All lustgas som beställs till platsen
TioHundra AB	All lustgas som beställs till platsen
Karolinska Universitetssjukhuset	All lustgas som beställs till platsen
S:t Eriks Ögonsjukhus AB	All lustgas som beställs till platsen
Sjukvården Salem Nykvarn Södertälje	All lustgas som beställs till platsen
Södersjukhuset AB	All lustgas som beställs till platsen
HSN-förvaltningen	All lustgas som eventuellt köps in av privata förlossningskliniker och som ej inkluderas av redovisningen från något av SLL:s sjukhus

2.3.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

I not^{ix} visas i detalj de beräkningar som beskrivs nedan.

Först fastställs hur mycket lustgas som användes vid förlossning 2002, det vill säga exklusive Folktandvården, TioHundra, S:t Eriks Ögonsjukhus samt övrig medicinsk användning vid de sjukhus som bedriver förlossningsvård.

Detta värde korrigeras så att skillnad i antal förlossningar mellan åren 2002 och 2011 inte ska påverka utfallet.

Sedan adderas utsläpp 2002 från Folk tandvården, TioHundra och S:t Eriks Ögonsjukhus. Detta ger ett beräknat värde för SLL:s totala utsläpp av lustgas 2002, med hänsyn till antal förlossningar och exklusive lustgas för övrig medicinsk användning vid sjukhus som bedriver förlossningsvård.

Nästa steg är att beräkna totala utsläppen för SLL år 2011, som exkluderar sjukhusens övriga användning samt den returgas² som eventuellt destrueras eller återvinns, men inkluderar Folk tandvården, TioHundra och S:t Eriks Ögonsjukhus.

Tillsist divideras utsläpp 2011 med beräknat utsläppsvärde för 2002 och denna kvot ska bli 0,25 eller lägre.

2.3.2.2 Vad ska redovisas?

Förutom uppgifter enligt Tabell 14 bör förvaltningar och bolag beskriva åtgärder för att minska användningen av lustgas och om genomförda åtgärder för minskade utsläpp innebär annan negativ miljöpåverkan.

Tabell 14 Uppgifter som ska redovisas som rör målet om utsläpp av lustgas

Uppgift	Kommentar
Inköpt mängd lustgas	Anges i kilogram (kg)
Destruerad mängd lustgas	Exklusive eventuell destruktion av returgas, anges i kg
Använd mängd lustgas vid förlossningsavdelningarna	Anges i kg
Lustgas i övrig medicinsk användning	Uppmätt eller beräknad använd mängd utifrån förbrukning av gasflaskor, exklusive läckage, anges i kg
Returgas	Mängden lustgas som går i retur till gasleverantör anges i kg. SLL Miljö tar därefter fram uppgift om destruerad eller återvunnen mängd returgas
Antal förlossningar totalt	

² Metod för att mäta returgas beslutas av SLL Miljö, i samråd med berörda.

2.4 Kemikalier och kemiska produkter

Målet att SLL ska ha "identifierat och kvantifierat kemikalier och kemiska produkter som används i verksamheterna och som kan ha allvarliga hälso- och/eller miljöeffekter" är uppnått i och med rapporten *Utfasning av farliga kemikalier i enlighet med Stockholms läns landstings miljöprogram Miljö Steg 5*.

2.4.1 År 2011 har 25 % av dessa kemikalier och kemiska produkter fasats ut

Målet omfattar utfasningsämnen för kemikalier och kemiska produkter enligt *Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier^x*.

Tabell 15 Förvaltningar och bolag som ska redovisa förbrukning av utfasningsämnen

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
Vårdverksamheter inom SLL	Utfasningsämnen som förvaltningar och bolag använder för vård och laboratorieverksamhet
HSN-förvaltningen	Utfasningsämnen som används i delar av den landstingsfinansierade privata vården (klinisk laboratoriemedicin och Capio S:t Görans Sjukhus) ³
Locum	Avvecklingsämnen som används för landstingsfinansierad bygg- och fastighetsverksamhet
Nya Karolinska Solna-förvaltningen (NKS)	Avvecklingsämnen som används för landstingsfinansierad bygg- och fastighetsverksamhet
SL	Avvecklingsämnen som används för landstingsfinansierad bygg- och fastighetsverksamhet samt kollektivtrafik (ej bränsle), inklusive underhåll av fordon och infrastruktur
WÅAB	Avvecklingsämnen som används för landstingsfinansierad kollektivtrafik till sjöss (ej bränsle), inklusive underhåll av fordon och infrastruktur

³ Om ytterligare entreprenörer anlitas, med omfattande relevant verksamhet, bör också dessa redovisa kemikalieanvändning – även om de ej har tillräckligt kompletta uppgifter för att ingå i slutredovisningen av Miljö Steg 5.

2.4.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

För den landstingsägda och privata vård som anges i Tabell 15 gäller följande: målet är nått om förbrukad mängd utfasningsämnen 2011 är minst 25 procent lägre än basåret. Därtill ska användningen av avvecklingsämnen helt ha upphört 2011⁴.

Locum, NKS, SL och WÅAB ska år 2011 ställa krav på att alla kemikalier och kemiska produkter som används i byggprojekt och för kollektivtrafik ej innehåller avvecklingsämnen för kemikalier och kemiska produkter enligt *Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier*. Därtill ska Locum, NKS, SL och WÅAB följa upp ställda krav och uppföljningen ska påvisa att leverantörer i huvudsak efterlever kraven.

Användning av ämnen exkluderas ur beräkningen om dispens⁵ har givits eller när de används för medicinskt bruk. Användning av klorhexidin exkluderas helt ur beräkning av måluppfyllelse, eftersom det ej är möjligt att särskilja användning för medicinskt bruk från annan användning.

Om uppgift om förbrukad mängd saknas används inköpt mängd.

2.4.1.2 Vad ska redovisas?

Tabell 16 Uppgifter som ska redovisas avseende utfasningsämnen

Uppgift	Kommentar
Förbrukning av utfasningsämnen	Vårdverksamheter inom SLL och HSN-förvaltningen redovisar totalt förbrukad mängd rent utfasningsämne i kilogram (1 liter = 1 kilogram)
Innehav av avvecklingsämnen	Vårdverksamheter inom SLL och HSN-förvaltningen redovisar antal och vilka avvecklingsämnen som verksamheten lagerhåller
Har användningen av avvecklingsämnen upphört?	Vårdverksamheter inom SLL och HSN-förvaltningen redovisar (ja/nej)

⁴ Detta kan konstateras genom att inga mängder av ämnena finns kvar i lager vid utgången av 2011, samt att en negativ trend vad gäller förbrukning över åren under programperioden kan påvisas som gör det sannolikt att användningen har upphört.

⁵ Dispensförfarandet beskrivs i avsnitt 8.6 i rapporten *Implementering av plan för utfasning av farliga kemikalier i enlighet med Stockholms läns landstings Miljöprogram Miljö Steg 5*.

Uppgift	Kommentar
Ställs krav att kemikalier och kemiska produkter ej innehåller avvecklingsämnen?	Locum, NKS, SL och WÅAB redovisar (ja/nej)
Följs krav på kemikalier och kemiska produkter upp?	Locum, NKS, SL och WÅAB redovisar (ja/nej)
Visar uppföljningen att leverantörer i huvudsak efterlever kraven?	Locum, NKS, SL och WÅAB redovisar (ja/nej)

2.5 Produkter

2.5.1 År 2011 prioriteras resurssnålhet och kretsloppsanpassning vid upphandling och inköp

Förvaltningar och bolag ska prioritera resurssnålhet och kretsloppsanpassning genom rutin i miljöledningssystemet.

Tabell 17 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om resurssnålhet och kretsloppsanpassning

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Rutin i miljöledningssystemet

2.5.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om förvaltningar/bolag har rutin i miljöledningssystemet som behandlar resurssnålhet och kretsloppsanpassning vid upphandling och inköp.

Förvaltningar/bolag ska, på anmodan, kunna styrka ovanstående genom bestyrkanderapport eller dylikt från revision som påvisar att rutinen efterlevs^{xi}.

2.5.1.2 Vad ska redovisas?

Förutom uppgiften i Tabell 18 kan förvaltningar och bolag även kortfattat beskriva vad rutinen fokuserar på och hur man konkret arbetar för att prioritera resurssnålhet och kretsloppsanpassning vid upphandling och inköp.

Tabell 18 Uppgifter som ska redovisas som rör målet om resurssnålhet och kretsloppsanpassning

Uppgift	Kommentar
Prioriteras resurssnålhet och kretsloppsanpassning vid upphandling och inköp?	Rutin finns som behandlar resurssnålhet och kretsloppsanpassning vid upphandling och inköp (ja/nej)?

2.5.2 År 2011 har inköpen av varor och förbrukningsartiklar som innehåller landstingets utfasningskemikalier upphört

Målet rör utfasningsämnen i varor och förbrukningsartiklar, enligt *Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier*.

Tabell 19 Förvaltningar och bolag som ska redovisa inköp av varor och förbrukningsartiklar

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande varor
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Varor och tjänster som förvaltningar och bolag upphandlar

2.5.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om alla upphandlingar av varor och förbrukningsartiklar, eller tjänster som innehåller detsamma, som annonseras från och med den 1 januari 2011, innehåller krav på att det ej får förekomma avvecklingsämnen för varor och förbrukningsartiklar enligt *Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier*.

Vad gäller så kallade minskningsämnen ska vårdverksamheter inom SLL uppnå de mål för varor och förbrukningsartiklar med PVC/ftalater som anges i not^{xii}.

Byggmaterial exkluderas från detta mål och följs upp genom ett särskilt mål, på sidan 19.

2.5.2.2 Vad ska redovisas?

Observera att uppgifter för uppföljning av minskningsämnen (se not^{xii}) redovisas av MediCarrier AB (mål 1-4), uppdelat per bolag/förvaltning, och av LSF (mål 5).

Tabell 20 Uppgifter som ska redovisas avseende inköp av varor och förbrukningsartiklar

Uppgift	Kommentar
Ställs krav på att avvecklingsämnen ej får förekomma?	Samtliga förvaltningar och bolag ska redovisa om krav enligt ovan har ställts (ja/nej)
Utfasningsmål för varor och förbrukningsartiklar	Redovisas av MediCarrier AB respektive LSF

2.5.3 År 2011 är 25 % av landstingets måltider baserade på ekologiskt framställda produkter

Målet omfattar i första hand patientmåltider, men förvaltningar och bolag som arbetar med att införa ekologisk frukt och kaffe kan även redovisa det.

Tabell 21 Förvaltningar och bolag som ska redovisa ekologiska livsmedel

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande livsmedel
Vårdverksamheter inom SLL	Patientmåltider
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Frukt, kaffe och dylikt

2.5.3.1 Beräkning av måluppfyllelse

Förvaltningar och bolag ska först beräkna andel ekologiska livsmedel samt ange totalkostnad för inköp av livsmedel. Förvaltningar och bolag avgör själva hur andelen ekologiskt ska räknas fram.

För varje förvaltning och bolag multipliceras andel ekologiskt med angiven totalkostnad, som sedan summeras till en totalsiffra för SLL. Denna totalsiffra blir ett beräknat värde på inköpskostnader för ekologiska livsmedel inom SLL, och divideras med totalkostnaden för SLL. Målet är nått om kvoten är minst 0,25.

2.5.3.2 Vad ska redovisas?

För att kunna beräkna ett genomsnitt för SLL behöver förvaltningar och bolag därtill ange en uppskattning av totalkostnaden.

De förvaltningar och bolag som arbetar med att införa till exempel ekologisk frukt kan även redovisa detta på motsvarande sätt som patientmåltider (beräknat utifrån t ex andel avdelningar som har ekologisk frukt).

Tabell 22 Uppgifter som ska redovisas avseende inköp av livsmedel

Uppgift	Kommentar
Andel ekologiskt, patientmåltider	T ex andel av serverade måltider eller andel av kostnaden
Totalkostnad per kategori	Om en förvaltning till exempel redovisar andel ekologiskt för patientmåltider och frukt ska totalkostnad för personalmåltider respektive frukt anges

2.5.4 År 2011 har användningen av byggmaterial som innehåller ämnen upptagna på Locums avvecklingslista upphört

Tabell 23 Förvaltningar och bolag som ska redovisa användningen av byggmaterial

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande byggmaterial
Locum	Byggmaterial som används i byggprojekt som utförs av eller på uppdrag av Locum
NKS	Byggmaterial som används i byggprojekt som utförs av eller på uppdrag av NKS
SL	Byggmaterial som används i byggprojekt som utförs av eller på uppdrag av SL

2.5.4.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om Locum, NKS och SL år 2011 ställer krav på att alla produkter som används i byggprojekt ej innehåller avvecklingsämnen för varor och förbrukningsartiklar enligt *Stockholms läns landstings utfasningslista för miljö- och hälsofarliga kemikalier*. Därtill ska Locum, NKS och SL följa upp ställda krav och uppföljningen ska påvisa att leverantörer i huvudsak efterlever kraven.

2.5.4.2 Vad ska redovisas?

Tabell 24 Uppgifter som ska redovisas avseende användningen av byggmaterial

Uppgift	Kommentar
Ställs krav på att byggmaterial ej innehåller avvecklings ämnen?	Ja/nej

Uppgift	Kommentar
Följs krav på byggmaterial upp?	Ja/nej
Visar uppföljningen att leverantörer i huvudsak efterlever kraven?	Ja/nej

2.6 Miljöledning

2.6.1 År 2011 fortsätter alla landstingets verksamheter att ha miljöledningssystem som är miljöcertifierade enligt ISO 14001 och som styr såväl mot landstingets övergripande mål som mot lokala miljömål

Tabell 25 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om miljöledningssystem

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande delar av verksamheten
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Hela förvaltningen/bolaget, inklusive helägda dotterbolag

2.6.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen har miljöledningssystem som är certifierade enligt ISO 14001.

Förvaltningar och bolag som har ett miljöledningssystem, men där miljöledningssystemet på grund av organisationsförändringar under 2011 inte omfattar hela verksamheten, anses ha nått målet. Förvaltningar och bolag som tillkommit under 2011 exkluderas ur beräkningen.

2.6.1.2 Vad ska redovisas?

Tabell 26 Uppgifter som ska redovisas som rör certifierat miljöledningssystem

Uppgift	Kommentar
Certifierat miljöledningssystem?	Ja/Nej

2.6.2 År 2011 är miljöledningssystemen integrerade i ordinarie verksamhetsstyrning

Förvaltningar och bolag väljer själva hur miljöledningssystemet ska integreras i ordinarie verksamhetsstyrning: antingen genom ett integrerat ledningssystem eller att miljöhänsyn integreras i särskilda processer.^{xiii}

Tabell 27 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om integrerade miljöledningssystem

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL	Relevanta delar av förvaltningens/bolagets ordinarie verksamhetsstyrning

2.6.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om förvaltningar/bolag har integrerat miljöledningssystemet i ordinarie verksamhetsstyrning.

Förvaltningar och bolag ska, på anmodan, kunna styrka ovanstående genom bestyrkanderapport eller dylikt från revision som påvisar att integrering har genomförts.

Nya förvaltningar/bolag, som tillkommit under 2011, exkluderas.

2.6.2.2 Vad ska redovisas?

Förutom uppgift enligt Tabell 28 bör förvaltningar och bolag kortfattat beskriva hur miljöledningssystemen är/avses vara integrerat i ordinarie verksamhetsstyrning.

Tabell 28 Uppgifter som ska redovisas om integrerade miljöledningssystem

Uppgift	Kommentar
Är miljöledningssystemet integrerat?	Uppfylls villkoren ovan (ja/nej)?

2.6.3 År 2011 ingår miljöhänsyn som en naturlig del i beslutsprocessen

Med beslutsprocessen avses här när ett tjänsteutlåtande förbereds, undertecknas och föredras för respektive nämnd/styrelse.

Tabell 29 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om miljöhänsyn vid beslut

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande beslut
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL	Tjänsteutlåtanden till ärenden som går till respektive nämnd/styrelse

2.6.3.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om förvaltningar och bolag gör miljökonsekvensbedömning vid beslut, enligt fastställd rutin i förvaltningens/bolagets miljöledningssystem.^{xiv}

Förvaltningar och bolag ska följa kravet om miljöhänsyn vid beslut genom att det i relevanta tjänsteutlåtanden till respektive nämnd/styrelse finns en bedömning av ärendets miljökonsekvenser och att hänsyn tas till resultatet av bedömningen.

Förvaltningar/bolag ska, på anmodan, kunna styrka ovanstående genom bestyrkanderapport eller dylikt från revision.

2.6.3.2 Vad ska redovisas?

Förutom uppgift enligt Tabell 30 kan de som har gjort miljökonsekvensbedömning redogöra för exempel.

Tabell 30 Uppgifter som ska redovisas beträffande målet om miljöhänsyn i beslutprocessen

Uppgift	Kommentar
Ingår miljöhänsyn som en naturlig del i beslutsprocessen?	Uppfylls villkoren ovan (ja/nej)?

2.7 Upphandling

2.7.1 År 2011 genomförs alla miljöprioriterade upphandlingar och beställningar med relevanta miljökrav som följs upp

Vad som är miljöprioriterade upphandlingar och relevanta miljökrav definieras av varje förvaltning och bolag.

Tabell 31 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om miljökrav vid upphandling

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Annonserade upphandlingar av miljöprioriterade objekt

2.7.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om de miljöprioriterade upphandlingar som annonseras från och med den 1 januari 2011 innehåller relevanta och proportionerliga miljökrav. Dessutom ska det/de avtal som ingås innehålla en uppföljningsklausul som anger hur förvaltningen/bolaget ska följa upp miljökraven.

2.7.1.2 Vad ska redovisas?

Förutom uppgifter i Tabell 32 ska förvaltningar/bolag på anmodan kunna redovisa vilka objekt som bedöms vara miljöprioriterade och ge exempel på ställda miljökrav.

Tabell 32 Uppgifter som ska redovisas beträffande relevanta miljökrav vid upphandling

Uppgift	Kommentar
Ställs relevanta miljökrav?	Innehåller miljöprioriterade upphandlingar relevanta miljökrav och uppföljningsklausul (ja/nej/ej relevant)

2.7.2 År 2011 skärps miljökraven kontinuerligt för de miljöprioriterade upphandlingarna

Tabell 33 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om skärpta miljökrav vid upphandling

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande upphandlingar
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Nya upphandlingar av miljöprioriterade objekt enligt 2.7.1 ovan

2.7.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om förvaltningar/bolag har rutin i miljöledningssystemet som behandlar hur miljökrav vid upphandling kontinuerligt ska skärpas.

Förvaltningar/bolag ska, på anmodan, kunna styrka ovanstående genom bestyrkanderapport eller dylikt från revision.

2.7.2.2 Vad ska redovisas?

Tabell 34 Uppgifter som ska redovisas beträffande skärpta miljökrav

Uppgift	Kommentar
Skärps miljökraven kontinuerlig?	Uppfylls villkoren ovan (ja/nej)?

2.8 Kommunikation

2.8.1 År 2011 känner alla landstingets anställda till hur miljöprogrammet berör deras arbete

Förvaltningar och bolag ska skapa kännedom om miljöprogrammet bland anställda och detta arbete ska vara beskrivet i en rutin i miljöledningssystemet eller särskild kommunikationshandlingsplan.

Tabell 35 Förvaltningar och bolag som ska redovisa anställdas kännedom om Miljö Steg 5

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Internt arbete för att skapa kännedom om Miljö Steg 5

2.8.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om förvaltningar/bolag har rutin i miljöledningssystemet eller särskild handlingsplan som styr hur förvaltningen/bolaget arbetar för att skapa kännedom om miljöprogrammet bland anställda.

Förvaltningar/bolag ska, på anmodan, kunna styrka ovanstående genom bestyrkanderapport eller dylikt från revision som påvisar att rutinen efterlevs.

2.8.1.2 Vad ska redovisas?

LSF ska i sin redovisning av antal miljöutbildade särskilja olika former och typer av utbildning samt bör vid slutredovisning av Miljö Steg 5 ange hur många som utbildats under programperioden. Även övriga förvaltningar och bolag bör kunna redovisa uppgifter om antal miljöutbildade, så att SLL kan presentera en totalsiffra som även inkluderar utbildningar arrangerade av andra än LSF.

Tabell 36 Uppgifter som ska redovisas beträffande intern miljökommunikation

Uppgift	Kommentar
Får anställda kunskap om hur miljöprogrammet berör deras arbete?	Uppfylls villkoren ovan (ja/nej)?
Miljöutbildade	Avser de utbildningar som arrangeras av LSF

2.8.2 År 2011 är landstingets bolag och förvaltningar kända i sina respektive verksamhetsområden som föregångare inom miljöområdet

Detaljer kring detta mål bestäms av det undersökningsföretag som LSF anlitar för uppdraget att utvärdera måluppfyllelse. Målet innebär att SLL som helhet, samt förvaltningar och bolag, ska vara kända av omvärlden som föregångare i respektive bransch för sitt miljöarbete.

Tabell 37 Förvaltningar och bolag som ska redovisa huruvida SLL anses vara föregångare inom miljö

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande delar av SLL
LSF	SLL som helhet samt exempel inom vård, kollektivtrafik och fastighet

2.8.2.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om SLL uppfattas som föregångare inom miljöområdet.

Ett undersökningsföretag anlitas, och undersökningen ska utformas så att det går att bedöma i vilken utsträckning det stämmer att SLL anses vara föregångare inom miljöområdet. För att målet ska anses vara nått ska påståendet, enligt respondenternas svar, stämma i en utsträckning motsvarande minst 60 procent. Respondenter kan till exempel vara leverantörer, myndigheter och frivilligorganisationer.

2.8.2.2 Vad ska redovisas?

LSF redovisar resultaten från undersökningen vid slutredovisningen 2011, vilket inkluderar olika iakttagelser och slutsatser från undersökningen.

Tabell 38 Uppgifter som ska redovisas beträffande SLL:s anseende som föregångare inom miljöområdet

Uppgift	Kommentar
SLL:s anseende som föregångare	Ja/nej

2.8.3 År 2011 har landstinget deltagit i minst ett externt samarbete per miljömålsområde, där man arbetat för att bidra till lösningar på miljöproblemen

Ett externt samarbete ska vara med intressenter utanför SLL, ligga utanför ordinarie avtal med entreprenörer och ha ett särskilt miljösyfte samt ge SLL möjlighet att kommunicera sitt miljöarbete och lära av andra.

Tabell 39 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om externa samarbeten

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande områden
Samtliga förvaltningar och bolag inom SLL-koncernen	Miljömålsområdena transporter, energi, läkemedel, kemikalier och produkter

2.8.3.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om det inom varje miljömålsområde skett externt samarbete.

2.8.3.2 Vad ska redovisas?

Målet ska nås för SLL som helhet, och det finns ingen förväntan om att alla förvaltningar och bolag ska ha genomfört ett externt samarbete per miljömålsområde. Icke desto mindre krävs redovisning enligt Tabell 40 för att kunna fastställa om SLL har nått eller ej.

Tabell 40 Uppgifter som ska redovisas om externa samarbeten

Uppgift	Kommentar
Externt samarbete	Beskriv kort per miljömålsområde vad samarbetet gått ut på, uppnådda resultat, samt ungefärlig omfattning

2.9 Miljömedicinsk forskning och utveckling

2.9.1 År 2011 tillämpas resultaten från den arbets- och miljömedicinska forskningen i landstingets beslutsprocesser.

Målet är ej ytterligare specificerat än vad som framgår av Miljö Steg 5. För att kunna ge en sammantagen bild av SLL:s resultat beträffande detta mål bör förvaltningar och bolag redovisa eventuella exempel på när resultat från den miljömedicinska forskningen har tillämpats i beslutsprocesser.

2.10 Regional utvecklingsplanering

2.10.1 År 2011 utgör den regionala utvecklingsplanens mål och åtgärder för en långsiktigt hållbar livsmiljö en grund för SLL:s strategiska planering

Tabell 41 Förvaltningar och bolag som ska redovisa om tillämpning av den regionala utvecklingsplanen

Förvaltningar och bolag	Redovisningen omfattar följande
RTK	Åtgärdsförslag i Miljö Steg 5
SL	Åtgärdsförslag i Miljö Steg 5

2.10.1.1 Beräkning av måluppfyllelse

Målet är nått om RTK och SL genomför åtgärdsförslag i Miljö Steg 5, det vill säga: RTK verkar för att den regionala utvecklingsplanen genomförs och SL verkar för att kollektivtrafikens andel av fordonstrafiken är fortsatt hög.

2.10.1.2 Vad ska redovisas?

Förutom uppgift enligt Tabell 42 ska RTK ge en helhetsbild av hur genomförandet av olika åtaganden i den regionala utvecklingsplanen fortskrider och vilka hinder som finns för genomförande.

Tabell 42 Uppgifter som ska redovisas beträffande regional utveckling

Uppgift	Kommentar
Genomförs åtgärdsförslag i Miljö Steg 5?	Både RTK och SL redovisar (ja/nej)
SL:s kundnöjdhet	SL redovisar kundnöjdheten i procent
Personresor med SL	SL redovisar antal personresor i länet
SL:s marknadsandelar	SL redovisar marknadsandelar för personresor i länet

1 Notförteckning

i. Redovisning av bränslen för transportändamål

För slutredovisning av målet ska bränsleförbrukning i december anges. Om december inte är en representativ månad, med avseende på inblandning av förnybara drivmedel, ska detta korrigeras utifrån att fordonsflottan i december kan anses ha samma inblandning som genomsnittlig inblandning under året. Om inte uppgifter för december finns anges årsförbrukning.

Bränsleförbrukning redovisas i liter förutom gas, som redovisas i normalkubikmeter (Nm³) och elektricitet, som redovisas i megawattimmar (MWh). Etanol, FAME, biogas, biodiesel, DME, metanol, vätgas och förnybar el räknas som förnybara drivmedel. Redovisningen av drivmedel avser användningen av drivmedel och beaktar ej drivmedlen ur ett livscykel-perspektiv. Drivmedel ska redovisas i en eller flera av följande kategorier:

Bensin – med etanol*	Fordonsgas**
Diesel – ren MK1	Biodiesel – ren
Diesel – MK1 med FAME*	Syntetisk diesel – fossila råvaror
Diesel – ren MK2/MK3	Biodiesel – blandning***
FAME (RME) – ren	DME
Etanol – ED95	Metanol
Etanol – E85/E75	Vätgas
Biogas – ren	Motorgas/LPG/Gasol
Naturgas – ren	El****

* Avser sådan bensin/diesel som distribueras via publika tankstationer, med inblandning av etanol/FAME. Miljöavdelningen beräknar mängden etanol/FAME med hjälp av uppgifter från bensinbolagen. I de fall förvaltningen/bolaget använder annan bensin/diesel ska detta särredovisas som ren bensin/diesel respektive ren etanol/FAME.

** Begreppet fordonsgas inkluderar biogas och naturgas. Om det är oklart vilket av dessa två bränslen som används ska förvaltningen/bolaget redovisa förbrukad mängd som fordonsgas. Miljöavdelningen gör sedan en korrigering utifrån uppgifter från leverantörer av gas i länet.

*** Ska redovisas separerat som ren biodiesel respektive ren diesel, beräknat utifrån aktuell andel inblandning

**** Använd energi anses vara förnybar om berörd verksamhet har ett avtal om förnybar el, annars beräknas utsläppen motsvarande den nordiska elmixen. Endast externt tillförd elektricitet ska redovisas (plug-in hybrider) och inte sådan elektricitet som alstras vid drift av fordonet.

ii. Definition av miljöbilar

SLL:s definition av miljöbil följer definitionen i Förordning om ändring i förordningen (2004:1364) om myndigheters inköp och leasing av miljöbilar (SFS 2005:1228). Förenklat säger förordningen att miljöbil är:

En personbil som är utrustad med teknik för drift endast med bensin eller är diesel, om utsläppet av koldioxid inte överstiger 120 gram per kilometer.

En personbil som är utrustad med teknik för drift helt eller delvis med alternativt bränsle, om bränsleförbrukningen per 100 kilometer vid blandad körning inte överstiger 9,2 liter bensin, 8,4 liter diesel eller 9,7 kubikmeter gas.

En personbil som tillhör miljöklass El, om elenergiförbrukningen per 100 kilometer inte överstiger 37 kilowattimmar.

iii. Metoder för beräkning av kollektivtrafikens emissioner

För att beräkna emissioner från SL:s busstrafik används dels uppgifter om fordonspark med avseende på fordonstyp (axelantal), Euroklass och efterrening och dels operatörernas uppgifter om bränsleförbrukning och körsträckor. Därtill används rapporten *Revidering av NTM-data för resor med kollektivtrafik* (Transek 2006:33) för uppgifter om emissioner från bussarna, samt uppgifter från ETG (Emission Technology Group) för uppgifter om efterreningens utrustnings effekt.

Emissionerna från SL:s spårtrafik är baserade på SL:s uppgifter om elanvändning för spårtrafiken samt rapporten *Revidering av NTM-data för resor med kollektivtrafik* för uppgifter om emissioner från elproduktionen samt förluster i elöverföring från kraftstation till mätpunkt för spårtrafikens elanvändning.

Waxholmsbolaget använder utsläppsnivåer från emissionsnormer för marina motorer. För äldre motorer använder Waxholmsbolaget en modell som gjorts av SSPA (f d Statens skeppsprovninganstalt) och anpassats av Waxholmsbolaget. Ovanstående är sammanslaget i en modell som används gemensamt inom Svenska Lokaltrafikföreningen (SLTF). Redovisning sker genom SLTF:s fordonsdatabas Frida.

Färdtjänstens utsläppsnivåer bygger på utsläppsvärden framtagna av NTM (Nätverket för Transporter och Miljö).

iv. Definition av systematiskt bullerreduktionsarbete

Systematiskt bullerreduktionsarbete betyder att det ska finnas mål, åtgärdsplan och ansvarsfördelning som är dokumenterade. Arbetet ska vara aktivt och mål och åtgärder ska följas upp. Rutiner ska säkerställa att bullerproblematiken både aktualiseras beträffande befintlig verksamhet samt lyfts in vid planering av ny buss- och spårinfrastruktur. Bullerproblem ska vara en fråga som hanteras även vid byggande av anläggningar samt vid

upphandlingar av främst trafik. Nya metoder och material ska prövas för att på så sätt försöka minska bullret från SL-trafiken.

v. Strategiska fastigheter som förvaltas av Locum AB

Strategiska fastigheter som förvaltas av Locum AB är de som SLL beslutat att behålla för att säkerställa en långsiktig tillgång på ändamålsenliga vårdlokaler. Icke strategiska fastigheter, så kallade marknadsfastigheter, kommer att avyttras från SLL:s fastighetsbestånd.

vi. Energianvändning i Locums och SL:s lokaler

Energianvändning för Locums lokaler avser el, värme och kyla för samtliga fastigheter som förvaltas av Locum. Locums energistatistik grundas på mätaravläsningar som gjorts för respektive fastighet. Uppgifterna för värmeanvändning normalårskorrigeras för att jämförelser med andra år ska vara möjlig. Normalårskorrigeringsmetoden från SMHI innebär att den korrigerade värmeanvändningen blir oberoende av utomhustemperaturen.

Energianvändning för SL:s lokaler avser el, värme och kyla för tunnelbanestationer, pendeltågstationer, lokaltågstationer, spårdepåer, bussdepåer samt bussterminaler. Uppgift om energianvändning för SL:s lokaler baseras på faktisk avläsning av förbrukning.

Eventuell energianvändning med anledning av byggandet av Nya Karolinska sjukhuset ska ej ingå i beräkningarna.

vii. Mätningar av miljöstörande läkemedel

De utvalda läkemedlen är de som innebär störst belastning på miljön, de som är mest sålda och som inte metaboliseras så att de inte går att mäta:

Atenolol	Doxycyklin	Ibuprofen	Ofloxacin	Sertralin
Ciprofloxacin	Erytromycin	Ketoprofen	Oxazepam	Sulfametoxazol
Citalopram	Etinylöstradiol	Metoprolol	Oxitetrazyklin	Terbutalin
Cyklofosamid	Felodipin	Metronidazol	Paracetamol	Tetracyklin
Dextropropoxyfen	Fluoxetin	Naproxen	Paroxetin	Trimetoprim
Diazepam	Furosemid	Noretisteron	Ranitidin	Warfarin
Diklofenak	Hydroklortiazid	Norfloxacin	Salbutamol	Östradiol

LSF låter mäta utsläpp från avloppsreningsverken i Bromma, Käppala och Henriksdal. Provtagnings- och analysförfarande: 2 liter vatten samlas upp i behållare av polyeten. Provet fryses omedelbart och transporteras till ackrediterat laboratorium för analys.

viii Vårdverksamheter inom SLL

Med vårdverksamheter inom SLL avses i detta dokument utförare av vård enligt SLL:s årsredovisning 2008: Stockholms läns sjukvårdsområde, Karolinska Universitetssjukhuset, Södersjukhuset AB, Danderyds sjukhus AB, TioHundra AB, Sjukvården Salem Nykvarn Södertälje, S:t Eriks Ögonsjukhus AB och Folk tandvården Stockholms län AB (AISAB och Stockholm Care AB är exkluderade).

ix. Kalkyl för beräkning av lustgasutsläpp 2011 jämfört 2002

1	Lustgas i övrig medicinsk användning 2002 Lustgas i övrig medicinsk användning 2011 = Lustgas i övrig medicinsk användning 2002 =	5	Utsläpp 2002 Lustgas för förlossning 2002, korr. värde + Inköpt mängd 2002, Ftv, TioH, St Erik 2002 = Utsläpp 2002
2	Lustgas för förlossning 2002 Inköpt mängd lustgas 2002 - Lustgas i övrig medicinsk användning 2002 - Inköpt mängd 2002, Ftv, TioH, St Erik = Lustgas för förlossning 2002	6	Destruerad returgas 2011 Andel returgas som destrueras/återvinns 2011 * Returgas 2011 = Destruerad/återvunnen returgas 2011
3	Korrigeringsfaktor, förlossningar Antal förlossningar 2011 / Antal förlossningar 2002 = Korrigeringsfaktor, förlossningar	7	Utsläpp 2011 Inköpt mängd lustgas 2011 - Lustgas i övr. medicinsk användn. 2011 - Destruerad mängd lustgas 2011 - Destruerad/återvunnen returgas 2011 = Utsläpp 2011
4	Lustgas för förlossning 2002, korr. värde Lustgas för förlossning 2002 * Korrigeringsfaktor, förlossningar = Lustgas för förlossning 2002, korr. värde	8	Resultat Utsläpp 2011 / Utsläpp 2002 = Resultat

x. Kemikalier och kemiska produkter för miljömålsområde 4

Utfasningsämnen

<i>2-bromo-2-nitropropane-1,3-diol (bronopol)</i>	Primikarb
Blyföreningar	Pyretrin I
Diflubenzuron	Piperonylbutoxid
<i>d-Limonen</i>	Pyretriner I och II
<i>Fluorvätesyra</i>	Silverniträt
<i>Glutaraldehyd*</i>	<i>1,1,2-Triklor-1,2,2-trifluoetan</i>
<i>Hydrokinon</i>	Triklosan (Irgasan)
Klorhexidin	Zinkdialkylditiofosfat
Kopparsulfat (synonym: Koppar(II)sulfat)	Zinkklorid
<i>Kvicksilver och dess föreningar</i>	Zinknaftenat
N,N-Difenylamin	Zinksulfat, heptahydrat
Permetrin	

*Användning av glutaraldehyd för fixering av biologiska preparat i laboratorieverksamheten accepteras.

Utfasningsämnen inom laboratorieverksamhet

Ingående ämne	CAS nr.
1,2-Propylenoxid	75-56-9
<i>1,4-Pentandiamin, N1, N1-bis(2-kloroetyl)-N4-(6-kloro-2-metoxy-9-akridinyl)-, dihydroklorid</i>	<i>4213-45-0</i>
<i>2,2,4-Trimetylpentan</i>	<i>540-84-1</i>
<i>2-Etoxietanol</i>	<i>110-80-5</i>
<i>3-(4,5-Dimetyl-2-tiazolyl)-3,5-difenyl-2H-tetrazoliumbromid</i>	<i>298-93-1</i>
<i>3-Hydroxi-4-(2,4-xylylazo)-2,7-naftalendisulfonsyra, dinatriumsalt</i>	<i>3761-53-3</i>
4-(4-Hydroxy-4'-chloro-4-phenylpiperidino)-4'-fluorobutyrophenone	52-86-8
5-((3,4,5-trimethoxyphenyl)methyl)-2,4-Pyrimidinediamine	738-70-5
5,5-Difenylhydantoin, pulver	57-41-0
5-Bromo-4-kloro-3-indolylfosfat, p-toluidinsalt	6578-06-9
5-etyl-5-fenyl-barbitursyra	50-06-6

alfa((1,1,3,3-Tetrametylbutyl)fenyl)-omega-hydroxi-polyatandiyl)	(oxi-1,2-	9036-19-5
Akrylamid		79-06-1
<i>Ammoniumdikromat</i>		7789-09-5
<i>Bortrifluorid</i>		7637-07-2
Cyklohexan		110-82-7
Cykloheximid		66-81-9
<i>Dibutylftalat</i>		84-74-2
<i>Diisopropyl fluorofosfat</i>		55-91-4
<i>Dodecyl(dimethyl)(tetradecyl)ammonium hydroxide</i>		94199-93-6
Epiklorhydrin		106-89-8
Etidiumbromid		1239-45-8
Formamid		75-12-7
Gentamycinsulfat		1405-41-0
Heptan		142-82-5
Kadmiumacetat dihydrat		5743-04-4
Kaliumdikromat		7778-50-9
Kaliumpermanganat		7722-64-7
Kanamycinsulfat		25389-94-0
Kanamycin syra sulfat		64013-70-3
Kloramfenikol		56-75-7
<i>Kobolt(II)klorid</i>		7646-79-9
Kobolt(II)sulfat, heptahydrat		10026-24-1
Kokain		50-36-2
Kolkicin		64-86-8
Kongorött		573-58-0
Koppar, pulver		7440-50-8
Krom(III)kaliumsulfat dodekahydrat		7788-99-0
Kromtrioxid		1333-82-0
<i>Metansulfonylklorid</i>		124-63-0
Metylklorformiat		79-22-1

<i>Naftalen</i>	<i>91-20-3</i>
<i>Natriumarsenit</i>	<i>7784-46-5</i>
Natriumcyanid	143-33-9
Natriumditolyldisazobis-8-amino-1-naftol-3,6-disulfonat	72-57-1
Natriumselenit mononatrium	7782-82-3
Natriumvalproat	1069-66-5
N-Etylmalimid	128-53-0
<i>Nickelhydroxidkarbonat</i>	<i>39430-27-8</i>
Nickelklorid	7718-54-9
<i>Nonylfenoletoxilat</i>	<i>127087-87-0 9016-45-9</i>
Nortriptylinhydroklorid	894-71-3
o-Fenylendiamindihydroklorid	615-28-1
O,O'-Dianisidin	20282-70-6
Petroleumeter	8032-32-4
Selenium sulfide	7488-56-4
<i>Silvernitrit</i>	<i>7783-99-5</i>
Streptomycinsulfat	3810-74-0
Trietylbleklorid	1067-14-7
Triklorättiksyra, fast	76-03-9
<i>Uranyl nitrat hexahydrat</i>	<i>13520-83-7</i>
<i>Vätefluorid</i>	<i>7664-39-3</i>
Zink	7440-66-6

xi. Revision

Med revision avses i detta dokument i första hand extern miljörevision eller intern miljörevision, men det kan även vara en särskild granskning som utförts på uppdrag av SLL Miljö.

xii. Mål för varor som innehåller ämnen som ska fasas ut på sikt

Utfasningsmål för varor och förbrukningsartiklar med PVC/ftalater är enligt beslut DIR 9032 att:

År 2011 ska

1. inköpt mängd raka sugkatetrar, i PVC, ha upphört
2. PVC-fria hydrofila tappningskatetrar utgöra minst 20 % av den totala inköpta mängden
3. sortimentet av sugslangar och sugset operation vara helt fritt från ftalater
4. vinylhandskar (PVC-handskar) utgöra maximalt 10 % av den totala inköpta mängden undersökningshandskar. Övriga undersökningshandskar ska vara fria från gummikemikalier och naturgummilatexprotein.

Senast 2011 ska

5. krav ställas på PVC-fritt material i aggregaten vid infusionspumpupphandlingar.

xiii Integrering av miljöledningssystemen

Förvaltningar och bolag kan välja mellan två principiellt olika sätt att integrera miljö i ordinarie verksamhetsstyrning: genom att ha ett integrerat ledningssystem, som certifieras, eller att miljöhänsyn integreras i särskilda processer.

Ett integrerat system liknar ISO 14001 till sin struktur och är integrerat i den ordinarie verksamhetsstyrningen, det vill säga ett formellt verksamhetsstyrningssystem som till exempel kvalitetsstyrning, processstyrning eller balanserat styrkort.

Alternativet är att välja ut särskilda processer som bedöms vara viktiga ur miljösynpunkt. Det kan vara budgetarbete, redovisning, upphandling, investering och chefsutveckling. I dessa processer integrerar man sedan miljöhänsyn, vilket säkerställs genom rutiner.

xiv Rutin för miljökonsekvensbedömning

Det finns inte någon beslutad gemensam rutin för miljökonsekvensbedömning inom SLL, men LSF har en rutin för detta och den kan även användas av andra förvaltningar/bolag. LSF:s rutin gäller beslut som förväntas ha betydande direkt eller indirekt påverkan på användningen av fossila drivmedel, energianvändning, utsläpp av kemikalier, mängden farligt avfall eller biologisk mångfald. Bedömningen handlar om att konstatera huruvida beslutet har positiva, negativa eller inga miljökonsekvenser i dessa avseenden.